

εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν γενικῶν διοικήσεων τῆς Ἐκκλησίας· οὐδεμία ἄλλη ἐρμηνεία ὑπάρχει. Ἰνα παραδεχθῶμεν ὡς ἀρχηγὸν ὁρατὸν τῆς ἐκκλησίας τὸν ἡμέτερον ἡγεμόνα, πρέπει νὰ ἐκλέξωμεν τοῦτον ἢ ἐκείνον τὸν παραλογισμόν.

« Ἐννοεῖτε, κύριε, ὅτι ἡ ἔντονος αὕτη ἀπάντησίς μου σκοπὸν δὲν ἔχει ὑμᾶς προσωπικῶς, διότι οὐτ' ἔχω τὴν τιμὴν νὰ γνωρίζω ὑμᾶς· ἠθέλησα μόνον νὰ ὑπερασπίσω τὴν Ἐκκλησίαν μου καὶ τὸν ἡγεμόνα τῆς πατρίδος μου, εἰς δὲ τὴν ὑπεράσπισιν ταύτην εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ἐνδιατρίψω μετὰ τόνου καὶ πεποιθήσεως. »

ΜΑΡΘΑ Η ΑΕΙΚΙΝΗΤΟΣ.

(Τέλος. ἴδε φυλλίδ. 265, 266, 267 καὶ 268).

— 000 —

Ἀλλὰ δὲν ἤρκει μόνον ἡ ἀποφασίση ὅτι δὲν θὰ γίνῃ ποτὲ κυρία Σαβὶν, ἔπρεπε καὶ νὰ τηρήσῃ τὴν ἀπόφασιν καὶ νὰ πείσῃ καὶ αὐτὸν τὸν Ὀλιβιέ νὰ παύσῃ ἀγαπᾶν αὐτήν. Διήλθε λοιπὸν τὴν νύκτα συλλογίζομένη πρὸ πάντων πῶς νὰ τὸν ἀποφύγῃ, καὶ μάλιστα νὰ μὴ τὸν ἀπαντᾷ εἰς μέρη μεμονωμένα, ὅπου αἱ ἀμοιβαῖαι ἐξηγήσεις γίνονται εὐκολώτερον· ὅθεν δὲν ἐπεχείρει πλέον μακροὺς περιπάτους, οὐτ' ἐπεσκέπτετο τὴν λίμνην, ἀλλὰ διὰ μιᾶς ἀφῆρεσεν ἀπὸ τὸν βίον τῆς τὸ καλῆτερον θέλγητρόν του. Ἰσως ὁ Σαβὶν θὰ τὴν ἐμέμπετο ἐπὶ ἀδιαφορίᾳ ἢ καὶ ἐρωτικῇ ἰδιοστραπίᾳ· ἀλλὰ τί ἂν ἐπετύγγχανε τὸν σκοπὸν τῆς; Ἐπάτησε λοιπὸν ἀνδρικῶς τὴν ὁδὸν ἐκείνην κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνὰ πᾶν βῆμα ἀπῆντα ἀκάνθιας. Ὁ Σαβὶν δὲν τὴν ἐγνώριζε πλέον· πολλάκις τὴν ἐβλεπε μακρόθεν ἀπορῶν καὶ λυπούμενος, ἐνῶ αὐτὴ ἀπέφευγε νὰ τὸν ἴδῃ, καθόσον μάλιστα ἡ λύπη τὴν ὁποίαν ἡρμήνευον οἱ ὀφθαλμοὶ του κατεσπάραττον τὴν καρδίαν τῆς. Δις ἢ τρεῖς ἐδοκίμασεν ἐκεῖνος νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ὁμιλίαν τὴν ὁποίαν εἶχαν διακόψει εἰς τὴν λίμνην· ἀλλ' ἐκείνη ἀπέφευγεν αὐτήν, ὥστε οὔτε ὁ Σαβὶν ἠθέλησε πλέον νὰ ἀνανεώσῃ ἀπόπειραν κακῶς ἀμειψθεῖσαν· ἡ Μάρθα ἐνόησεν ὅτι ἐπασχε διὰ τοῦτο ὁ νέος, καὶ παρ' ὀλίγον πολλάκις ἐνέδ' ὅθεν ἡ σταθερότης, εἰάν δὲν ἔτρεχε πλησίον τῆς Μαρίας.

Μίαν τῶν ἡμερῶν, κατὰ τὴν ὥραν τοῦ προγεύματος ἡ Μάρθα παρουσιάσθη φέρουσα ἔνδυμα μεταξωτὸν καὶ λαμπρῶς καλλωπισμένη. Ὁ δὲ Σαβὶν, ὅστις ἔτυχε νὰ εἶναι ἐκεῖ, ἀφῆκε φωνὴν ἰδὼν τοιαύτην κομψότητα· ἀλλὰ καὶ ἡ μαρία στρέψασα τὴν κεφαλὴν·

— Τί τρέχει; ἠρώτησε. Σὲ βλέπω σήμερον ἐνδυμένην ὅπως ἄλλοτε εἰς Ῥαμβουλιέ :

— Ἐθαυρόντην, ἀπεκρίθη ἡ Μάρθα, νὰ φορῶ ἀδιακόπως μάλλινα φορέματα τὸν χειμῶνα, καὶ λινὰ τὸ καλοκαίρι. Ἐσκάλισα εἰς τὰ κιβώτιά μου, διώρθωσα αὐτὰ τὰ φορέματα, καὶ τώρα ἰδοὺ ἐγὼ νεωτέρα δέκα χρόνους.

Εἶπε καὶ ἐλθοῦσα εἰς κάτοπτρον ἐχαίρετισεν αὐτὴ ἐαυτήν· λύπη ἐξωγραφήθη εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Σαβίν.

— Πάντα ἡ ἰδία ! ἀνεφώνησεν ἡ Μαρία.

Καὶ ἐκάθησαν εἰς τὸ πρόγευμα ὄχι πολλὰ εὐθυμοί· ἡ Μάρθα μόνη ἦτο ζωηρά· ὠμίλει ἀδιακόπως, καὶ ἐφαίνετο χαίρουσα ὅταν ἤκουε τὸ ψιθύρισμα τοῦ μεταξωτοῦ τῆς ἐνδύματος. Μετὰ δὲ τὸ πρόγευμα τὸ ὁποῖον δὲν παρετάθη πολὺ, ἐπαιξε κύμβαλον μετ' ὅσον οἶστρον ὥστε ἀντήχει ὅλη ἡ οἰκία· ἡ Ἐλένη ἐφάνη ὀπισθεν τοῦ παραθύρου καὶ χειροκροτήσασα εἶπεν·

— Εὖγε ! ἰδοὺ μουσικὴ ἡ ὁποία θὰ ἠρέθιζε καὶ τῆς ὀρνιθᾶς μου τὴν ὄρεξιν διὰ νὰ χορεύσῃ.

Ἡ Μάρθα ἐξῆλθε μετὰ μικρὸν κατακοκκίνους ἔχουσα τὰς παρειάς· παρακολουθήσας δὲ αὐτὴν ὁ Σαβὶν ἠρώτησεν·

— Εἶναι ἀληθινόν, κυρία, ὅτι σὲς εὐχαριστεῖς τὸ ἔνδυμα τοῦτο ;

— Ἀληθέστατον· διὰ τί νὰ εἰπῶ ψεύματα ; ἀπεκρίθη ἡ Μάρθα ἔχουσα δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς.

— Ἐὰν ἐτάλμων νὰ ἐξηγήσω ὅλην μου τὴν ἰδέαν θὰ ἔλεγα ὅτι δὲν μ' ἐφαίνετο πρὸ τινων μνηῶν ὅτι ὠμιλήσαμεν εἰς τὴν λίμνην ὅτι ἠσθάνεσθε τὴν αὐτὴν εὐχαρίστησιν· ἐνθυμεῖσθε ;

— Μάλιστα· ἀλλ' ἐνόμιζα τότε ὅτι ἤμην ἀνδρικωτέρα· ὅταν ὁμως ἤνοιξα τὰ κιβώτιά μου δὲν ἤξεύρω τί καπνὸς ἀνέβη εἰς τὴν κεφαλὴν μου, καὶ ἐβύθισα τὰ χέρια μου εἰς τὰ παλαιὰ μου ἐνδύματα μετ' εἶδος ἀνεξηγήτου μέθης. Ἐκτοτε ὁ νοῦς μου πλανᾷται· χοροὺς βλέπω εἰς τὸ ὄνειρόν μου, ἀκούω μουσικὴν, τὸ αἷμά μου βράζει, καὶ ὅταν ἐξυπνῶ ἀποστρέφομαι τὴν ἐξοχὴν.

— Τὴν ἐξοχὴν ὅπου ἐγὼ ἀπῆντησα τὴν εὐτυχίαν!

Ἡ Μάρθα ἠσθάνθη σπαρτατομένην τὴν καρδίαν τῆς.

— Ναί, εἶπε, χθὲς ἐνόμιζα τὸν εὐτόν μου εὐτυχῇ· σήμερον ὁμως τὰ δάση, τὰ βουνά, αἱ κοιλάδες μὲ εἶναι ἀνυπόφερτα. Δὲν ἡμπορεῖ τις νὰ κυριεύσῃ τὰς ὁμάς του· ὑποτάσσεται εἰς αὐτάς.

Καὶ ἐσιώπησαν· εἶχαν φθάσει εἰς σειρὰν δένδρων ὅθεν ἐφαίνετο ὅλον τὸ ὑποστατικόν· ἡ Μαρία ἐκάθητο πλησίον παραθύρου ἀνοικτοῦ, καὶ ἐφαίνετο ἔξωθεν ἡ κεφαλὴ τῆς κύπτουσα ἐπὶ ἐργοχείρῳ· ἀλλὰ μετὰ μικρὸν ἐσθκώθη καὶ ἤρχισε νὰ παίζῃ μουσικὴν. Ὁ ἀνεμος ἔφερεν εἰς τὰς ἀκοάς των τοὺς γλυκεῖς ἤχους τοῦ κυμβάλου· ἀκτὶς ἡλίου ἐφώτιζε τὸ πρόσωπόν τῆς, καὶ κλημὰ δροσερὸν κρεμάμενόν περὶ αὐτῆς, περιζώννυνεν αὐτὴν ὡς διὰ στέμματος κινητοῦ.

— Ἰδέτε τὴν ἀδελφὴν μου, εἶπεν ἡ Μάρθα, ἔμεινεν ὅπως τὴν ἐπλάσεν ὁ Θεός, ταπεινὴ, ἀφιερωμένη εἰς τὸ χρέος τῆς, ἀγαπῶσα ἐκείνους οἱ ὁποῖοι τὴν ἀγαποῦν, ζητοῦσα τὴν σκιάν καὶ περιορίζουσα τὸν ὀρίζοντά τῆς εἰς πράγματα τὰ ὁποῖα ἡμπορεῖ νὰ φθάσῃ ἡ καρδία τῆς. Οὔτε κοπιᾷζει, ἀλλ' οὔτε ἐπαναστατεῖ ἡ καρδία τῆς. Κλείσει τὸ πτηνὸν τοῦ δάσους εἰς κλωβίον, θρέψῃ το μετὰ τὴν τροφὴν τὴν ὁποίαν προτιμᾷ, μετὰ τὸ ἔντομα τὰ ὁποῖα κυνηγᾷ εἰς τὸν χόρτον, κάμε το φωλεὰν ἀναπαυτικωτάτην, σῶσέ το ἀπὸ τὸν κίνδυνον τοῦ κυνηγοῦ ἢ τοῦ ἰέρακος, καὶ ἀνοίξῃ

μετὰ ταῦτα τὴν θύραν τοῦ κλωβίου διὰ μιᾶς πετᾶ καὶ γίνεται ἄφαντον ! Πολὺ φοβοῦμαι ὅτι ἐγὼ εἶμαι αὐτὸ τὸ πτηνόν. Τὸ κλωβίον εἶναι ὡραῖον, ὁροσερόν το καλοκαίρι, ζεστόν τὸν χειμῶνα. . . ἀλλὰ ἐνθυμούμαι τοὺς Παρισίους.

— Φθάνει, ἀνέκραξεν ὁ Σαβίν.

— Καὶ διὰ τί ; ἠρώτησε μὲ φωνὴν ἔντονον μὴ πως ἐγὼ ἐπλάσα τὰ αἰσθήματά μου ; Ἐάν εἶναι ἰσχυρότερα τῆς καρτερίας μου τῆς ὁποίας τὰ θαύματα ἴδετε τὰς πρώτας ἡμέρας, τότε θ' ἀναχωρήσω, θὰ ἐπιστρέψω εἰς τὸν κόσμον τὸν ὅποιον ἀπέφυγα, καὶ ἐκεῖ θὰ κορέσω τὴν δίψαν τῶν διασκεδάσεων ἡ ὁποία με καταφλέγει.

— Καὶ θὰ σὰς χάσωμεν . . . θὰ σὰς χάσω ἐγὼ ! Ἡ καρδιά της ἐπαλλε δεινῶς ἀλλὰ προσποιηθεῖσα ὅτι δὲν ἤκουσε τὴν τελευταίαν λέξιν.

— Ἄ ! ἀπεκρίθη, τὸ ταξίδι δὲν εἶναι ἀποικία. . . οὔτε χωρίζεται τις ἀπὸ τοὺς φίλους του διότι πηγαίνει εἰς τὸν χαρὸν ἡ Μαρία θὰ σὰς λέγῃ τὰ κατ' ἐμέ.

Καὶ περιέρχεται κόπτουσα ἀνθη, ἐνῶ ἐκεῖνος ἐπεριπάτει πλησίον της. Ἐάν ὁ Σαβίν παρητήρει καλῶς θὰ ἔβλεπεν ὅτι δὲν τὰ ἔκοπτε κατ' ἐκλογὴν, ἀλλὰ τὰ συνέτριβε κατὰ τύχην τὰ δάκρυα τὴν ἐπιγιναν. Ἀν συνέτριψε μὲ τὰς ἰδίας της χεῖρας εἰς τὴν καρδίαν της τὸ ἄνθος τοῦ ἰδανικοῦ ἔρωτος, τὸ ὅποιον ἀπαξ μόνον ἀνθεῖ ;

Μετὰ τινος ἡμέρας ἡ Μάρθα ἐξετέλεσε τὸν σκοπὸν της. Γραῖά τις φίλη τὴν εἶχε παρακαλέσει ἄλλοτε νὰ διατρίψῃ παρ' αὐτῇ ἡμέρας τινάς· ἐπανελάβε δὲ τὴν πρότασίν της δι' εὐμενεστάτης ἐπιστολῆς, ἐνῶ ἔπασχε δεινῶς ἡ καρδιά τῆς Μάρθας. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Νικόλαος ἐφρόντιζεν ἐπιμελῶς τὰ τῆς ἐξοχῆς, ἡ ἀπουσία της δὲν θὰ ἐγίνετο ἐπαισθητή. Ἐγέμισε λοιπὸν μέγα κιβώτιον μὲ τὰ ἐνδύματά της καὶ παρήγγειλε νὰ φέρωσιν ἅμαξάν· ἡ δὲ Μαρία λυπούμενη διὰ τὴν ἀναχώρησιν τῆς ἀδελφῆς της ἔπεσεν ἐκ νέου εἰς τὴν πρώτην της σιωπὴν. Τί θὰ ἐθεράπευε τὴν ἐπιπολαιότητα αὐτὴν τῆς Μάρθας ;

— Πῶς σὰς φαίνεται ἡ ἀναχώρησίς της ; ἠρώτησέ ποτε τὸν Σαβίν· ἀλλ' οὗτος δὲν ἀπεκρίθη. Ἡ ἅμαξα ἦλθεν. . .

— Ἄν με ἡγάπας, εἶπεν ἡ Μαρία πρὸς τὴν ἀδελφὴν της, ὅσον σὲ ἀγαπᾷ ἐγὼ δὲν θὰ με ἄφινες.

— Ἰσως, ἀπεκρίθη ἡ Μάρθα, ἀσπασθεῖσα αὐτὴν περιπαθῶς· ἀλλ' ἐνθυμήσου ὅτι καθεὶς ἀγαπᾷ κατὰ τὸν ἰδίον τρόπον.

Καὶ τείνουσα τὴν δεξιάν πρὸς τὸν Ὀλιβιέ, ἐπὶ δὴσεν εἰς τὴν ἅμαξαν. Καὶ ἐκράτησε τοῦ Νικολάου τὸ μαστίγιον.

Ἡ κυρία παρὰ τῇ ὁποία μετέβη ἡ Μάρθα ἐδέχετο πολλοὺς εἰς τὴν οἰκίαν της. Ἡ κίνησις δὲν εἶναι πάντοτε φαιδρότης, ἀναπληροὶ ὅμως ἐνίοτε αὐτὴν ἡ Μάρθα ἐνόει ὅτι δὲν ἔπρεπε ν' ἀνταποκριθῇ εἰς τὴν εὐγένειαν τῆς φιλοξενούσης αὐτὴν διὰ μελαγχολίας· ἐπροσπάθησε λοιπὸν νὰ συμμορφωθῇ μὲ τοὺς ἄλλους καὶ ἐπέτυχεν ἐν μέρει. Ἐάν δὲν κατώρθωσε νὰ διασκεδάσῃ κατὰ τὴν ἀληθῆ ἐννοίαν τῆς λέξεως, ὅμως ἐνισχύθη ἔτι μᾶλλον εἰς τὴν ἀπόφασίν της. Ἐάν ἐ-

νίοτε ἀναπολοῦσα τρόπους καθ' οὓς θὰ ἦτο δυνατόν νὰ κινήσῃ τοῦ Ὀλιβιέ τὴν συμπάθειαν πρὸς τὴν Μαρίαν, ἐφθάνεν εἰς τὸ τέλος τῆς ἡμέρας ἀνευ δακρύων καὶ σπαραγμῶν, ἔχαιρεν ὅτι προώθευσε καὶ τὴν πρόσδον αὐτὴν ὠνόμαζεν ἀνάρρωσιν τῆς καρδίας της.

Ὅτε ἐπέστρεψεν εἰς Γριζόλ εὗρε κάτωχρον τὴν ἀδελφὴν της, καὶ ἀπόντα τὸν Σαβίν· τῆς Μαρίας αἱ χεῖρες ἔκαον καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ της ἦσαν φλογεροί.

— Διὰ τί δὲν με ἔγραψες ; ἠρώτησεν ἡ Μάρθα.

— Καὶ διὰ τί ἐχόρευες ; ἀπεκρίθη ἡ Μαρία.

Ἡ καρδιά τῆς Μαρίας ἐσπαραχθῇ ὡς ἂν διεπέρασε βέλος αὐτὴν καὶ ἐναγκαλισθεῖσα τὴν ἀδελφὴν της·

— Τί λέγεις, εἶπε, Μαρία ;

Καὶ ἔκλαυσε πικρῶς. Ἡ Μαρία ἐροδῆθη διὰ τὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν ἔβλεπε τὴν Μάρθαν, καὶ τὴν ἐρίλησε πολλάκις.

— Τί σὲ ἔκαμα ; ἠρώτα· σὺ, ἡ ὁποία πάντοτε γελάς, κλαίεις ;

Ἡ Μάρθα ἐφοβεῖτο μὴ τὴν διαφύγῃ τὸ μυστικόν της.

— Ἄφες με νὰ κλαύσω, ἀπεκρίθη . . . Ἐνόμιζα ὅτι ἦσο εὐτυχής . . . ν' ἀρρώστησῃς πάλιν ! . . .

Καὶ ἐσιώπησε. Χαδεύουσα δὲ ὡς μήτηρ τὴν κόμην τῆς ἀδελφῆς της καὶ μειδιῶσα ἐπρόσθεσεν·

— Πίστευσε ὅτι ἤμην ἔρημος μακρὰν τῆς Γριζόλ ! Ἡ Μαρία ἐζωογονήθη καὶ εἶπε·

— Ἀν σὲ ἐμάγευσεν λοιπὸν ὁ κόσμος ; Ἰατροῦθης ; πόσον ὑπέφερα χωρὶς ἐσέ !

Ἡ υγεία τῆς Μαρίας ἦτο προσβεβλημένη πλέον ἢ ὅσον ἐνόμιζε κατ' ἀρχάς ἡ Μάρθα. Ἐξετάσασα καλῶς αὐτὴν ἔμαθεν ὅτι φήμην διέτρεχεν ὅτι ὁ Σαβίν ἐμελλε νὰ ὑπανδρευθῇ. Καὶ ἀνετριχίασεν ὅλη, ὅχι ὅμως διὰ τὸν ἑαυτὸν της.

Πρὸ δεκαπέντε ἡμερῶν δὲν εἶχε φανῇ ὁ Ὀλιβιέ· ἡ δὲ Ἑλένη διηγήθη εἰς τὴν Μάρθαν ὅτι τὴν δευτέραν ἡμέραν τῆς ἀναχωρήσεώς του ἡ Μαρία ἔπαθε πυρετόν.

— Ἀν με ἡγάπησαν ποτέ, ἔλεγε παραλογοῦσα, οὔτε αὐτὸς οὔτε ἡ ἀδελφὴ μου. — Ὅτε δὲ ἐσιώπη ἔκλαιε.

— Κατεσπαράττετο ἡ καρδιά μου, ἐπρόσθεσεν ἡ Ἑλένη, ἀλλὰ τί νὰ κάμωμεν ;

— Ἀν ἡξεύρω, ἀπεκρίθη ἡ Μάρθα· ἀλλὰ βεβαιώσου ὅτι κατὶ θὰ κάμω.

Ἡ βαθεῖα καὶ σιωπηλὴ αὐτὴ λύπη τῆς ἀδελφῆς της, ἐζωογόνησεν ἔτι μᾶλλον τὴν Μάρθαν. Δύναμις γενναιότητος τὴν ἐνεψύχωσε, καὶ ἀπεφάσισε νὰ καταδιώξῃ τὸ ἔργον της εὐσταθῶς. Νὰ ὑπερέβῃ τις τὰς μικρὰς δυσκολίας τὰς ὁποίας φέρουσι καθ' ἑκάστην ἡμέραν αἱ ὥραι μετ' ἑαυτῶν, εἶναι πρᾶγμα εἰς ὃ ἡ γενναιότης δὲν ἀναμιγνύεται. Ἐάν τὸ παιδίον τὸ ὅποιον εἶχεν ἰδεῖ μὲ πόδας γυμνοὺς καὶ καθημαγμένους δὲν ἔκυπτε τὴν ῥάχιν ὑπὸ τὸ βάρος τῶν ζυλῶν, θὰ ἀνένευεν ὑπερηφάνως τὴν κεφαλὴν καὶ θὰ ἄφινε τὴν ἐνθαρρυντικὴν ἐκείνην φωνὴν ἥτις μεταδίδει εἰς τὸ καταπεπονημένον σῶμα τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς ; Ἡσθάνθη λοιπὸν ἑαυτὴν ζωογονουμένην καὶ οὕτως εἰπεῖν ἀπελευθέραν, καὶ εἶδε τὸ μᾶλλον μὲ βλέμμα σταθεριώτερον ἡ Μαρία ἦτο ἀσθενὴς ἐνεκα τῆς ἀπου-

σίας του Σαβίν· ἄρα ἔπρεπε νὰ ἔλθῃ ὁ Σαβίν· ἀλλ' οὔτε ὁ Νικόλαος ἤξευρε ποῦ εὐρίσκετο. — Οὔτε ὁ σκύλος μου, ἀπεκρίθη εἰς τὴν Μάρθαν, δύναται νὰ εὕρῃ τὰ ἴχνη του. — Ὁ Βαλαντίνος, ὅστις εἶχε τρέξει εἰς τὴν Γριζόλ ἅμα μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῆς Μάρθας εἶπεν ὅτι ὁ Σαβίν ἐκάθητο πλησίον τῆς Ἐπερνόν. — Παριστάνουν, ἐπρόσθεσεν ἐνῶ ἐπελέκει ξύλα, κωμωδίας, καὶ συρρέουν πολλαὶ εὐμορφαι κύριαι. — Ἡ Μάρθα τὸν ἠρώτησεν ἂν ἤθελε νὰ φέρῃ πρὸς αὐτὸν μίαν τῆς ἐπιστολῆν. — Κάμω ὅ,τι ἀγαπᾶτε, ἀπεκρίθη.

Ἡ Μάρθα δὲν ἔχασεν οὔτε στιγμήν· ἔγραψεν ὀλίγας λέξεις καὶ ἐγχειρίσασα τὸ ἐπιστόλιον πρὸς τὸν Βαλαντίνον. — Ἐπειδὴ, εἶπεν, εἶναι κατεπεῖγον, πηγαινε ἀπόψε.

Ὁ Βαλαντίνος ἔστρεψε δεκάκις τὴν ἐπιστολὴν μετὰ τῶν χειρῶν του. — Τί εὐτυχὴς εἶναι! ἀνεφώνησε· κάποιος τὸν περιμένει, κάποιος τὸν ἐπιθυμεῖ!

— Εὐτυχὴς! ποῖος; ἠρώτησεν ἡ Μάρθα. . . Εἶναι φαγγάρι. . . πηγαινε ἀμέσως. Ὁ Βαλαντίνος ἔρριψε τὸ εἰδώλιον τὸ ὁποῖον κατεσκεύαζε καὶ ἀνεχώρησε μετὰ σπουδῆς.

Ἡ δὲ Μάρθα ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Γριζόλ· προαίσθημά τι ἔλεγεν εἰς αὐτὴν ὅτι δὲν ἠργοπόρει πολὺ ὁ Σαβίν.

— Ὁ Σαβίν, εἶπε πρὸς τὴν Μαρίαν, τὴν ὁποίαν εὔρε στυριζομένην εἰς τὸ παράθυρον καὶ βλέπουσιν τὸν οὐρανόν, δὲν σκέπτεται περὶ γάμου. — Ἐρώτημα ἀνέβη εἰς τὸ πρόσωπον τῆς Μαρίας, ἥτις ἐφίλησε τὴν ἀδελφὴν τῆς χωρὶς ν' ἀποκριθῇ. — Ἀδελφή μου, ἐξηκολούθησεν ἡ Μάρθα, ἔλα νὰ γευθῶμεν, φάγε ὀλίγον διὰ νὰ εὐχαριστήσῃς τὴν Ἑλένην, παρακάλεσε τὸν ἀγαθὸν Θεόν, καὶ κοιμήσου ἡσυχῇ. . . ὁ Σαβίν θὰ ἔλθῃ μετ' ὀλίγον.

Τὴν φορὰν ταύτην ἡ Μάρθα ἦτο ἀποφασισμένη νὰ πράξῃ πᾶν τὸ δυνατόν διὰ νὰ τὸν ἐπαναφέρῃ εἰς Γριζόλ, καὶ ἂν ἀκόμη ἔπρεπε νὰ τὸν ἀποσπάσῃ ἀπὸ μνηστῆν.

Ὁ Βαλαντίνος ἐπέστρεψε τὴν νύκτα· ἡ Μάρθα τὸν ἐπερίμενεν. — Ὁ Σαβίν, εἶπε, θὰ εἶναι εἰς Βώ-δε-Σερναὶ τὴν αὐγὴν. Μόλις ἤνοιξε τὸ γράμμα σας καὶ τὸ ἐδιάβασεν. . . ἐπρόσταξεν ἀμέσως νὰ ἐτοιμάσουν τὸν σάκκον καὶ τὸ ἄλογόν του.

— Εὐχαριστῶ, καλέ μου Βαλαντίνε, ἀπεκρίθη ἡ Μάρθα, ἡ ὁποία ἔτρεξε νὰ ἀναπαυθῇ ὀλίγον.

Ὁ Βαλαντίνος ἐπέστρεψε περίλυπος εἰς τὴν οἰκίαν του. — Καλέ μου Βαλαντίνε· ἐπανέλαβεν· εἶναι βέβαιον ὅτι δὲν θὰ με ἀγαπήσῃ ποτέ! ἤξευρε τούλαχιστον τί πάσχει ἡ καρδιά μου; Μὲ βλέπει ὅταν μὲ ὁμιλῇ; ἂν εἶχα καρδίαν ἀνδρὸς θὰ ἔσπανα τὴν κεφαλὴν μου. . . Διὰ τί νὰ ἔλθῃ ἐδῶ; Μὲ ἔκαμε κάτι τι. . . καὶ χωρὶς αὐτὴν δὲν θὰ εἶμαι πλέον τίποτε.

Πρὶν ἐτι ἐξημερώσῃ ἡ Μάρθα ἐσύναζεν ἀνθὴ τὰ ὁποῖα ἔβαλεν εἰς ἀγγεῖα. Ὅτε δὲ τὰ εἶδεν ἡ Μάρθα ἐνεδύθη μετὰ σπουδῆς χωρὶς νὰ ἐρωτήσῃ τὴν ἀδελφὴν τῆς. Διὰ τί ἡ ἐτοιμασία ἐκείνη, διὰ τί ἡ τόση φαιδρότης τῆς Μάρθας; Συγχρόνως ἠκούσθη ἱπποῦ ποδοβολητός· ἡ Μάρθα ὠχρίασε καὶ ἠρώτησε·

— Τί εἶναι;

— Ἰδὲ, ἀπεκρίθη ἡ Μάρθα, τῆς ὁποίας ἡ καρδιά ἐπαλλεν ἐπίσης.

Ἡ Μάρθα ἐπρότεινε τὴν κεφαλὴν, εἶδε πεζεύοντα τὸν Σαβίν καὶ ἐκλονήθη· ἡ Μάρθα ἀφῆκε φωνήν.

— Μὴν φοβεῖσαι! εἶπεν ἡ Μάρθα περιχαρῆς. . . εἶναι ἐδῶ!

Ἡ ὀλίγη διπλωματία ἥτις εὐρίσκεται καὶ εἰς τῶν ἁθωτέρων γυναικῶν τὰς καρδίας ὑπηγόρευσε τὴν ἐπιστολὴν τὴν ὁποίαν ἡ Μάρθα διεύθυνε πρὸς τὸν Σαβίν· δὲν θὰ τὴν ἔγραψεν ἑσῶς δι' αὐτὴν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀδελφὴν τῆς τὸ ἀπεφάσισεν. Ὁ Κ. Περρώ, πάσχων συνήθως ῥευματισμούς ἦτο εἰς Ῥαμβουλιέ· ἡ Μάρθα προσκασθεῖσα ὅτι ἦσαν μόναι ἕνεκα τῆς ἀπουσίας τοῦ προστάτου των, παρεκάλεσε τὸν Ὀλιβιέ νὰ μὴ μακρυνθῇ ἐπὶ τίνα καιρὸν ἀπὸ τὴν γειτονίαν των. — Πιθανόν, εἶπε, νὰ λάβωμεν τὴν νύκτα ἀνάγκην βοθηθείς, καὶ τότε εἰς τίνα νὰ προστρέξωμεν; ἡ φιλία σας πρὸς ἡμᾶς εἶναι ἀρκετὰ εἰλικρινὴς, καὶ ἐλπίζω ὅτι θὰ συγχωρήσετε τὸ θάρρος μου. — Εἶπε δὲ ὅλα ταῦτα μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν εὐγένειαν, ὥστε ἦτο εὐκόλον νὰ ἐννοήσῃ τις ὅτι παρεκάλει. Ὁ Ὀλιβιέ δὲν ἐδίστασε νὰ δεχθῇ τὴν πρότασιν, καὶ ὑπεσχέθη ὅτι δὲν θὰ μακρυνθῇ πλέον ἀπὸ τὰ εἰσώπια του· ἀλλὰ δὲν ἤρκει τοῦτο· τὸν εἶδε κατ' ἰδίαν τὴν αὐτὴν ἐκείνην ἡμέραν, ὁμίλησε περὶ τῆς ἀνησυχίας τῆς ὡς πρὸς τὴν ὑγείαν τῆς Μαρίας, ἐπὶ τῆς ὁποίας, εἶπε, δὲν εἶχε δυστυχῶς ἀρκετὴν ἐπιρροήν, καὶ τὸν παρεκάλεσεν, ἐπειδὴ, ὡς πολλάκις παρετήρησεν, αὐτὸς εἶχεν ἐξ ἐναντίας ἀληθινὴν ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῆς, νὰ συντελέσῃ εἰς τὸ νὰ δισκαδεῖται τὴν ἀνευ λόγου μελαγχολίαν τῆς. — Ἠξέυρετε, ἐπρόσθεσεν, ὅτι τὴν ἀδελφὴν δὲν τὴν ἀκούουν· τὸν φίλον ὁμως, μάλιστα. . . Ἐνθαρρύνετε τὴν, μαλλώσατέ τὴν μὲ γλυκύτητα, καὶ θὰ σᾶς ἀκούσῃ.

Τὸ ἁθῶν τοῦτο στρατήγημα ἐδείκνυνεν ὅτι ἡ Μάρθα ἐγνώριζε κατὰ βάθος τὰ αἰσθήματα τῆς καρδίας. Ἐγνώριζεν ἐξ οἰκείας πείρας ὅτι οἱ ἀληθῶς ἀγαθοὶ ἄνθρωποι προσκολλῶνται ἀναποσπᾶστος εἰς τοὺς ἀσθενεστέρους τῶν ὁποίων ἀνεκούρισαν τὰς θλίψεις καὶ τὴν ἀπορίαν. Ἡ ἰδέα τῆς ὠφελείας τοὺς ἐλκύει, τοὺς θερμαίνει, τοὺς δεσμεύει, καὶ νομίζοντες ὅτι ἀπονέμουςιν ὑπηρεσίαν παραδίδονται. Ὅθεν ἡ Μάρθα ἐγνώριζεν ὅτι ὁ Σαβίν ἦτο ἀγαθός· ἡ ἠθικὴ κηδεμονία τὴν ὁποίαν ἀνέθετεν εἰς αὐτὸν εἶχε τὸ πρῶτον πλεονέκτημα τοῦ νὰ εὐκολύνῃ εἰς αὐτὸν τὴν σπουδὴν τοῦ χαρακτῆρος τῆς Μαρίας, ὅχι ἀγρίου ἀλλ' ἐξηγριωμένου, ἱλαροῦ, χαριεστατοῦ, ἀλλ' ἐσκιασμένου ἕνεκα ὑπερβολικῆς συστολῆς· ἡ οἰκειότης αὐτῶν θὰ ἀπεκάλυπτε ἀπροσδόκητα τὸ σχέδιον ἦτο πολλὰ ἐπιτάδειον· ἀλλ' ἡ συλλαβοῦσα αὐτὸ ἐμελλε νὰ περιπέσῃ εἰς πολλὰς δυσκολίας, τὸ ὁποῖον καὶ ἐπρόβλεπεν. Αἱ δυσκολίαι αὗται δὲν ἐδράδυναν νὰ ἐλθωσιν· ἀλλ' ἡ Μάρθα ἔμεινεν ἀνένδοτος, καὶ ἐξηκολούθησε νὰ κεντᾷ τὸν Σαβίν. Τῆς Μαρίας ἡ ὑγεία ἐβελητιούτο, καὶ τίνα τῶν ἡμερῶν ἐπιστρέψασα ὁμοῦ μὲ τὴν ἀδελφὴν τῆς καὶ τὸν Ὀλιβιέ ἀπὸ τὸν περίπατον ἐτραγώδησεν, ἐνῶ ἀπὸ δύο μηνῶν εἰσώπα· ἡ μελαγχολία δισκα-

θάζετο ὡς ἡ πρωϊνὴ οὐρίχλη ἢ λάμψις τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τὸ χροῖμα τῶν παρειῶν της ἐδείκνυν ὅτι ἀπέκτησε τὴν υγείαν της. Ὁ Ὀλιβιὲς ἀντεμείβετο διὰ τοὺς ἀγῶνάς του. Ἡ δὲ Μάρθα ἐξηκολούθει φοροῦσα μεταξωτά, καὶ διαδίδουσα παιδρὺς καὶ ζωηροὺς ἤχους νέας μουσικῆς, τὴν ὁποίαν ἔφερεν ἐπίτηδες ἐκ Παρισίων. Ἐνῶ δὲ τὰ δάκτυλά της ἐπλανῶντο ἀκάθεκτα εἰς τὸ κύμβαλον, παρετήρει συχνὰ τὰ βλέμματα τοῦ Σαβὶν μεταβαίνοντα ἀπὸ τὴν μουσικευμένην εἰς τὴν Μαρρίαν, καὶ ἀναπαυόμενα μᾶλλον εὐχαρίστως εἰς τὴν σιωπηλὴν νέαν τὴν καθημένην εἰς τὴν γωνίαν τοῦ παραθύρου· ἡ καρδία της ἐσπαράσσετο τότε· ἀλλὰ κινούσα ἐτι μᾶλλον τὰ δάκτυλά της ἔλεγεν — ὅ, τι πρέπει, πρέπει. — Τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον ἐπεχειρίσεν εὐδοκίμει, ἡ σύγκρισις ἐγένετο πρὸς βλάβην της· ἀλλ' ἐπρεπεν ἡ θυσία νὰ γείνη ὁλόκληρος.

— Τοῦλάχιστον εἶσαι εὐτυχής; ἡρώτα ἐνώστε τὴν ἀδελφὴν της.

Καὶ τὸ βλέμμα τῆς Μαρίας ἦτο ἡ ἀμοιβὴ τῆς θυσίας της.

Ἡμέραν τινὰ ὁ ποῦς τῆς Μαρίας ἐκλίσθησεν ἐνῶ κατέβαιναν ἀπὸ λόφον, καὶ ἔπεσε γονατιστή. Ὁ Σαβὶν ἀφῆκε φωνὴν, τὴν ἀνέστικωσε, καὶ τὴν μετέφερεν εἰς ἄκραν βράχου μὲ γλότν σκεπασμένου. Δὲν ἦτο ἡ Μάρια ἡ ὠχρότερα. Μὲ ποῖα βλέμματα τὴν ἐβλεπεν ὁ Σαβὶν! Ἡ Μάρθα ἡσθάνθη συνθλιβομένην τὴν καρδίαν της, καὶ ἐστηρίχθη ἐπὶ δένδρου. — Ἄ! ἡ ταλαίπωρος ἐγὼ, εἶπε καθ' ἑαυτὴν, τὴν ἀγαπᾷ! Ἀλλ' ἡ συνειδήσις της ὠργίσθη κατὰ τῆς φιλαυτίας της, καὶ ὠργισμένη ἐπλησίασε τὴν ἀδελφὴν της, καὶ μετὰ τοῦ Σαβὶν ἤρχισε νὰ τὴν περιποιῇται.

— Πῶς ἄργησε νὰ ἔλθῃ! εἶπε καθ' ἑαυτὴν ὁ Ὀλιβιὲς· ἐφοδεῖτο τάχα μὴν σχίσῃ εἰς τοὺς θάμνους τὸ φουστάνι της;

Τὸ ἐσπέρας, ὅτε ἦλθε ἡ ὥρα τῆς ἀποχωρήσεως, ἡ Μάρθα αἰσθανομένη ὅτι ὁ ὕπνος δὲν θὰ τὴν ἐπεσκέπτετο, ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν Γριζόλ· ἡ καρδία της ἦτο κατατεθλιμμένη· μᾶλλον τὸν νοῦν ἢ τὴν καρδίαν της ἡσθάνετο καταβεβλημμένη· ἡ φυσικὴ δύναμις τοῦ χαρακτῆρός της τὴν εἶχεν ἐνισχύσει ἕως τότε· ἀλλ' ἀφοῦ ἐφθασεν εἰς τὸν σκοπὸν της ὑπέπεσεν εἰς ἀθυμίαν. εἰς τολμηρὸς περιηγητῆς ὅστις ἀναβαίνει ἐναγώνιος ὁρος ἀπότομον, καὶ ὑπερνικῶν καὶ τὸ τελευταῖον ἐμπόδιον καταπονεῖται ἐνῶ οἱ πόδες του πατοῦσι τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους τούτου, οὕτω καὶ αὕτῃ καταβλήθη ἐπὶ τέλους. — Ἄλλοτε, ἔλεγε καθ' ἑαυτὴν, μὲ ὠνόμαζαν Ἀεικίνητον; ποῦ εἶναι ὁ καιρὸς ἐκείνος; ἡ φύσις ἦτο σιωπηλὴ. Σκύλοι ἐφύλαττον τοὺς ἀγρούς, καὶ ὑλάκτουν ἐνίοτε. Τὰ βήματα τῆς Μαρθας τὴν ἔφεραν μηχανικῶς πρὸς τὴν Νεάπολιν. Οὐδ' ἐτκέπτετο τί ἔκαμεν τὸν Ὀλιβιὲς καὶ τὴν Μαρρίαν ἀνεπύλει ὡς εἰς ὄνειρα. Εἰς τὸ χωρίον εἰς τὸ ὁποῖον διευθύνετο ὑπάρχει γιγάντειον δένδρον τοῦ ὁποῖου ἡ σκιά σκεπάζει τὴν δημοσίαν πλατείαν. Εἰκὼν τῆς Πανηγύας βαναύσως κατεσκευασμένη καίται ἐντὸς τοῦ ὀγκώδους κορμοῦ του, καὶ οἱ εὐσεβεῖς ἐρχόμενοι πολλὰκις ἐκεῖ προσκυνοῦσιν αὐτήν· ἡ ἡμισέληνος ἔρριπτεν ἀμυδράς τινας ἀκτῖνας εἰς τὸ γηραιὸν δένδρον, καὶ

ἡρέμια ἐπεκράτει πανταχοῦ. Εἰς μίαν μόνην οἰκίαν ἐφαίνετο φῶς ὀπισθεν παραθύρου περὶ τὸ ὁποῖον ἐκρίμαντο βόδα καὶ ὄρνα· ἡ Μάρθα ἔστρεψε τὸ βλέμμα πρὸς τὸ παράθυρον ἐκεῖνο καὶ ἐνθυμήθη ὅτι ἐκεῖ κατοίκει ὁ Βαλαντίνος. Διὰ τί τάχα δὲν ἐκοιμήτο εἰς τοιαύτην ὥραν; Τὰ χωρία τὴν νύκτα ἔχουσιν ὄψιν μελαγχολικὴν ὁποίαν δὲν ἔχουσιν αἱ ἐξοχαί, ὅπου ἡ σιωπὴ εἶναι πάντοτε εἰς ἁρμονίαν μὲ τὴν φύσιν. Τὰ παιδιὰ δὲν τρέχουσιν εἰς τὸν δρόμον τὸν ὁποῖον ζωογονοῦσι τὰ παιγνίδια των ὅταν ἐξέρχονται ἀπὸ τοῦ σχολείου· αἱ ὄρνιθες καὶ τὰ περιστέρια δὲν ζητοῦσι κριθὴν σκορπισμένην μεταξὺ τῆς κόνεως· δὲν ἀκούεις πολυτάραχον πετεινὸν συγκρούοντα τὰ πτερὰ ἐπὶ σιωροῦ στάχυων τοὺς ὁποίους λαφυραγωγεῖ ἀγέλη στρουθίων· δὲν βλέπεις νέας παρθένους ἐξαπλούσας εἰς τὰς βάτους βρεγμένα ἐνδύματα· ἄξων ἀμάξης δὲν τρίζει· δὲν βλέπεις τὸν οἰκοδεσπότην εἰς τὴν θύραν τῆς οἰκίας του οὔτε τὴν οἰκοδέσποιαν παρὰ τὴν ἐστίαν της· φαίνεται ὅτι ἡ ζωὴ ἀφῆκε τὰς καλύδας, ὅτι ὁ θόρυβος καὶ ἡ κίνησις ἀπέθανον. Ἡ Μάρθα ἐκάθησεν ὑπὸ τὸ μέγα δένδρον τοιαῦτα ἀναλογιζομένη, καὶ τὸ σῶμά της ἀνέφριξεν ὅχι ἀπὸ ψυχῆς ἀλλ' ἀπὸ ἐσωτερικῆς ταραχῆς. Εἶχε νικήσει αὐτὴ ἐξυτὴν, δὲν ἐλυπεῖτο διὰ τὴν νίκην, ἀλλ' ἡγνόει ἐὰν θὰ τὴν ὑπέφερε καρτερικῶς. Ἐκεῖ ὅπου ἀνεζήτει τὰ αἰσθήματα τῆς μητρὸς ἀνεύρισκε τὰ τῆς γυναικὸς. Ἐνδόμυχός τις κίνησις τῆς ψυχῆς ὠδήγησεν αὐτὴν ἀσκόπως πρὸς τὴν εἰκόνα, καὶ ἐνῶ ἐγονυπέτησεν ἤκουσε βήματα ὀπισθεν αὐτῆς. Τὰ βήματα δὲ ταῦτα ἦσαν ἡσυχα καὶ ἐφαίνοντο φιλικὰ· ἔστρεψεν ἡρέμα τὸ πρόσωπον καὶ εἶδε τὸν Βαλαντίνον.

— Δὲν ἔρχομαι, εἶπεν αὗτος ἀπὸ ἀδιακρίσιαν· σὰς εἶδα πρὸ ὀλίγου ἐρχομένην ἀπὸ τὴν πεδιάδα καὶ σὰς ἐγνώρισα. Ἰσως δὲν θὰ ἐξηρχόμην ἀπὸ τὸ δωματίον μου ἂν δὲν ἐβλεπα ὅτι ἐγείνετε ἄφαντος ὑπ' αὐτὴν τὴν σκιάν· ἡ νύκτα εἶναι ψυχρά... Ἐφοβήθη διὰ σῆς... τὸ σῶμα εἶναι ἀδύνατον ὅταν ἡ καρδία δὲν εἶναι εὐχαριστημένη.

— Εὐχαριστῶ, καλὲ μου Βαλαντίνε, ἀπεκρίθη ἡ Μάρια μὴ δυνηθεῖσα νὰ κρατήσῃ τὰ δάκρυά της.

— Μήπως σὰς πειράζῃ ἡ παρουσία μου; Ἐὰν προσεύχεσθε ἐξακολουθήσετε, καὶ παρκαλέσατε καὶ δι' ἐμέ. Δὲν εἶμαι ἄγνωστος εἰς τὸν τόπον τούτον... Γνωρίζω τί ἔχετε... ὅταν ἡ καρδία εἶναι ἐξωγωμένη πρέπει νὰ χυθῇ ὡς νερὸν τὸ ὁποῖον τρέχει;

Τὴν φορὰν ταύτην ἡ Μάρθα ἀπορήσασα ἀνύψωσε τὴν κεφαλὴν καὶ εἶδε τὸν Βαλαντίνον.

— Ἀπορεῖτε δι' ὅ, τι εἶπα, ἐπανεῖλαθεν ὁ Βαλαντίνος. Πόσα μανθάνει τις νὰ μαντεύῃ ὅταν δὲν ὁμιλῇ. Εἰσθε ἀγαθὸν πλάσμα τοῦ Θεοῦ, δίδετε τὴν καρδίαν σας εἰς τροφήν πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ οἱ ἄλλοι οἱ ὁποῖοι τὴν κατασπαράττουν οὔτε τὸ ἐννοοῦν!

— Βαλαντίνε!

— Μὴν φοβεῖσθε, εἰς σῆς μόνον ὁμιλῶ. Μήπως δὲν σὰς εἶδα εἰς ὅλους τοὺς δρόμους; Ἐπεριπατεῖτε ὡς ἡ μικρὰ βοσκὴ ἡ πηδῶσα παρὰ τὰ ρυάκια, καὶ δὲν εἰσθε μόνη. Τώρα πλανᾶσθε τὴν νύκτα μόνη, καὶ ἡ ὑγρασία τῶν βλεφάρων σας δὲν εἶναι δρόσος

νοκτερινή· ἀλλὰ τί βλάπτει, ἴσως ἡ Κ. Μάρια θὰ ζήσῃ εὐτυχής! Ὑπάρχουν εὐτυχίαι εὐχαριστούμεναι μὲ ὀλίγα καὶ μένουσαι κατόπιν ὧν τῶν ἄλλων τοιαύτη εἶναι καὶ ἡ ἐδική σας.

Ἡ δὲ Μάρθα συγκινηθεῖσα δὲν ᾔθελτε νὰ ἀντικρούσῃ τὴν πεποιθήσιν τοῦ Βαλαντίνου· διότι τὴν ἠρμήνευε μὲ τρόπον εὐγενῆ, καὶ πλὴν τούτου ἦτο βεβαία περὶ τῆς πίστεώς του· ἡ περίστασις αὕτη ἔδωκεν ἄλλην τάσιν εἰς τοὺς λογισμοὺς της.

— Ἀντὶ ἐμοῦ, ἠρώτησε μὲ ἀφέλειαν, δὲν θὰ ἐκάνετε καὶ σεῖς τὸ ἴδιον;

— Δὲν ἠξεύρω· ἂν ἤμην ὅμως εἰς τὸν τόπον ἐνὸς ἄλλου τὸν ὅποιον δὲν θέλω νὰ ὀνομάσω θὰ σὰς ἐμεμφόμην πολὺ.

Τὸ φῶς ἔλαμπε πάντοτε μεμονωμένον εἰς τὸ παράθυρον τοῦ Βαλαντίνου, καὶ ἐστράφησαν πρὸς αὐτὸν οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς Μάρθας. Εἰς τὸ κοιμώμενον ἐκεῖνο χωρίον τὸ μόνον τοῦτο φῶς ἐφαίνετο παράδοξον καὶ εἴλκυε τὴν προσοχήν.

— Διὰ τί κάθεστε τόσο ἀργά; ἠρώτησεν ἀλλάξασα ὁμιλίαν, ἀπρόπως ὅμως, καὶ ὡς ἂν εἶχεν ἀκούσει τὴν ἀπόκρισιν τοῦ Βαλαντίνου.

— Διὰ τί; . . . τί ἠξεύρω, ἀπεκρίθη μὲ φωνὴν ἡττὸν εὐσταθῆ. Σεῖς περιπατεῖτε, διὰ τί νὰ μὴν ἀγρυπνῶ καὶ ἐγώ; Μ' ἐβοηθήσατε μὲ τὰς συμβουλὰς σας, μ' ἐκάμετε ὅ,τι εἶμαι· ἡ θεραπεία ὅμως δὲν ἔγινεν ἴσως ἀκόμη ἐντελής. Δὲν ἀπατῶμαι εἰς τὰ τοῦ ἐξυτοῦ μου. Ἐννοῶ ὅμως ὅτι δὲν εἶμαι πλέον ὅ,τι ἤμην. Σκέπτομαι καὶ χωρὶς νὰ θέλω. Αἰσθάνομαι φιλίαν διὰ σὰς, κυρία, ἀλλὰ βλέπω ὅτι εἴσθε γενναϊότερα, καρτερικώτερα μου. Ἄν εὐρισκόμην εἰς τὴν θέσιν σας θὰ εἶχα βεβαίως ὀλιγώτερον θάρρος καὶ ὀλιγωτέραν σταθερότητα. Μόνη ἡ ἡ φυγὴ θὰ μ' ἐθεράπευε. Δὲν λέγω ὡς ἡ παροιμία· «Μάτια ποῦ δὲν θεωροῦνται γρήγορα λησμονοῦνται,» ἀλλὰ «μάτια ποῦ δὲν θεωροῦνται, παύουν νὰ κλαίουν.» Προχθές μ' ἐλέγετε· «Ποῖος λοιπὸν εἶναι εὐτυχής;» Τώρα βλέπω ὅτι εἴχετε δίκαιον. Ἐν τοσοῦτῳ ἰδοὺ δύο εὐτυχεῖς τοὺς ὁποίους κάμνετε· ἀλλὰ δὲν εἴσθε οὔτε σεῖς, δὲν εἶμαι οὐτ' ἐγώ.

Τὴν παράθεσιν τῶν δύο τούτων λέξεων δὲν παρετήρησεν ἡ Μάρθα· διὸ ἠρώτησε μὲ πολλὴν συμπάθειαν.

— Καὶ τί σὰς λείπει;

Ὁ Βαλαντίνος ἐταράχθη.

— Τίποτε ἴσως, ἡ κάτι τι τὸ ὅποιον δὲν ἔμπορῶ νὰ εἰπῶ. Ἐργάζομαι, καὶ νομίζω ὅτι δὲν εἴχετε ἀδικον ὅταν ἐμμαντεύετε καλὰ διὰ τὴν κλίσιν μου· τὸ πνευμά μου ἐξάπτεται, τὰ δάκτυλά μου γίνονται ἐπιτηδειώτερα καὶ λεπτότερα. Βλέπω ὅτι ἡ ἀρχὴ τοῦ ἔργου μου εἶναι καλὴ. Μετ' ὀλίγον μία ἰδέα, δὲν ἠξεύρω ποῖα, μὲ ἔρχεται, τὰ χέρια μου κόπτονται καὶ φεύγει ἡ καλὴ μου διάθεσις· ἀντὶ ἀνθρώπου, δὲν τολμῶ νὰ εἰπῶ ἀντὶ τεχνίτου, μένει ὕλη ἀθράνης.

— Εἰπέτε το, εἰπέτε το, ἀπὸ σὰς κρέμαται νὰ γίνεσθαι τοιοῦτος· πρέπει ὅμως νὰ καταβάλετε ἀδιάκοπον καὶ δραστηρίαν θέλησιν.

— Τὸ ἠξεύρω· . . . ὅ,τι πρέπει πρέπει, εἶναι τῇ συνήθειά σας· ἀλλὰ πρέπει;

Τὰ ξένα παθήματα ἀπεδίωξαν τοὺς περὶ ἐαυτῆς λογισμοὺς τῆς Μάρθας, καὶ ἀπροσδόκητος δυνάμει ἀνεπτόχθη εἰς τοὺς λόγους της· ὁμίλησεν εἰς τὸν Βαλαντίνον μὲ τόνον, ἀνεπτερώθη, καὶ ἀπετείνανε τὴν λύπην της ὡς ἀσθενὴς ἀνάνθρωπον αἴφνης ἀπὸ τὸν λήθαργον· ἡ δυνάμεις ἀνεγεννᾶτο εἰς τὴν καρδίαν της.

— Ἐρχεσθε, εἶπεν, ἔρχεσθε συχνά· ἡ Γριζὸλ εἶναι πάντοτε ἀνοικτὴ διὰ σὰς.

Ὁ Βαλαντίνος ἐνθουμήθη τὸν Σαβὶν καὶ εἶπε καθ' ἐαυτόν·

— Αὐτὴν ἔμπορσε νὰ λησμονήσῃ!

Τὴν ὠρανέκλειπεν ἐσήμανεν ὁ κώδιον τῆς ἐκκλησίας.

— Μεσάνυκτα, εἶπεν ἡ Μάρθα καὶ ἐσηκώθη. Καὶ τείνασα τὴν δεξιάν πρὸς τὸν Βαλαντίνον μὲ ἥθος φιλικόν·

— Θάρρος! εἶπε, σὰς περιμένω ἄθριον.

Ὁ Βαλαντίνος δὲν ἐτόλμησε νὰ τὴν ἀκολουθήσῃ.

Ὅτε δὲ ἀναχωροῦσάμετ' ἀποδοῦναι τὴν ἀνταπόδοσιν τῆς ὀσμῆς τῆς ψυχῆς, ἔφερε πρὸς αὐτὸν τὴν χεῖρα διὰ νὰ τὸν σκεπᾶσθ'· ἀλλὰ τὸ πρὸ μικροῦ καλύπτον αὐτὸν μανδύλιον δὲν ὑπῆρχεν. Ἐπέστρεψε νὰ τὸ ζητήσῃ καὶ εἶδε τὸν Βαλαντίνον ἀνασπρόντονα καὶ ἀσπαζόμενον περιπαθῶς αὐτά. Ἦνωσεν εὐθὺς τὰς χεῖράς της, διότι ἀπροσδόκητον ἦτο ὅ,τι εἶδε, καὶ ἀνεφώνησεν· — ὦ Θεέ μου!

Η.

Τὸ ἐπιφώνημα τοῦτο ἐδείκνυε καὶ λύπην καὶ ἀπορίαν, ὅχι ὅμως καὶ ὀργήν· ἴσως μάλιστα ἐδείκνυε καὶ συμπάθειαν. Τὴν ἡγάπα λοιπὸν τόσο πολὺ ὁ Βαλαντίνος; καὶ δὲν τὸ ἐνόησεν ἕως τότε; Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ φροντίσῃ νὰ τὸν θεράπευσθ', καὶ τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο εὐκόλον· τὰ αἰσθήματα ἔχουσι πολλάκις συνεπείας αἵτινες δὲν φαίνονται λογικαί, καὶ τὰς ὁποίας θὰ ἦτο δύσκολον νὰ ἐξηγήσωμεν, ἐάν ἠγνοοῦμεν ὅτι ὁ νοῦς ἔχει αὐθορμήτους τινας ἰδιοτροπίας. Ἡ ἰδέα ὅτι ὁ Βαλαντίνος ἐπασχε τὴν αὐτὴν ἀσθένειαν μὲ τὴν Μαρίαν, ἐνέπνευσεν εἰς τὴν Μάρθαν τὴν ἰδέαν τοῦ νὰ ἐπισπεύσῃ τὸ τέλος τοῦ ἐπιχειρήματός της. Ναὶ μὲν αὕτη ἐβλεπε πληγὰς καὶ εἰς τὸν ἐαυτὸν της, καὶ εἰς τοὺς περὶ αὐτήν, ἡ ἀδελφὴ της ὅμως ἔπρεπε νὰ παύσῃ πάσχουσα. Τοιαῦτα ἀναλογιζομένη ἀπεκοιμήθη, ἐξύπνησε τὴν αὐγὴν ζωηρά, καὶ διευθύνθη εἰς Βῶν δὲ Σερναί. Ἐνῷ δὲ ἐξήρχετο τῆς Γριζὸλ ἡ μαύρη ὄρνις τῆς Ἑλένης ἐκλωζε παρὰ τὴν θύραν.

— Καλὸς οἰωνός! εἶπεν ἡ Μάρθα.

Μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ἐφθασεν εἰς τὰ ερεῖπια τοῦ παλαιῦ μοναστηρίου, τὸ ὅποιον ἐκαλύπτετο ἀπὸ λεπτὴν ὁμίχλην. Μικρὸν παιδίον ἐδείξεν εἰς αὐτὴν τὴν καταικίαν τοῦ Κ. Σαβὶν, καὶ τὴν ὠδήγησεν εἰς πρόσγειον αἴθουσαν. Ὁ Ὀλιβιὲ ὅστις ἠτοιμάζετο νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ κυνήγιον ἐπρογεύετο μετὰ σπουδῆς· ὅτε δὲ εἶδε τὴν Μάρθαν σηκωθείς ἠρώτησε·

— Τί συμβαίνει εἰς τὴν Γριζὸλ;

Ἡ Μάρθα τὸν καθυσύχασεν ἀποκριθεῖσα·

— Ὅλοι κοιμῶνται· ἐλάτε σὰς παρακαλῶ νὰ πε-

ριδιασάσωμεν ὀλίγον. Τῆς συνομιλίας ἡ ἀρχὴ δὲν ἦτο εὐκολος μεταξὺ νέου καὶ νέας· ὀλίγαι μόναι λέξεις ἐδύναντο νὰ διεγείρουν αἰσθήματα τὰ ὅποια ἐπρεπε νὰ κοιμῶνται διὰ παντός. Ἀλλ' ἡ Μάρθα δὲν ἐδίστασε.

— Δέγουν, εἶπεν, ὅτι ὑπανδρεύεσθε συγχωρήσατε τὴν ἀδιακρίσιν μου, ἀλλ' ἀνάγκη μὲ βιάζει. Ἐπραξα μίαν ἀνοησίαν τὴν ὅποιαν πρέπει νὰ προσπαθῶ νὰ διορθώσω ὅσον τὸ δυνατόν. Παρακαλῶ νὰ μὲ εἰπῆτε τὴν ἀλήθειαν.

— Τόσῳ μᾶλλον προθύμως σὰς τὴν λέγω, ἀπεκρίθη ὁ Σαβὶν, ὅσον εἶναι ἀπλουστάτη. Ἐγὼ τῶν φίλων μου συνέλαβον αὐτὴν τὴν ἰδέαν, ἀλλ' ἐγὼ ἀπεποιήθην. Ἰδοὺ ἡ ἀπάντησίς μου.

Καὶ σιωπήσας ἠτένισε τὴν Μάρθαν ἀναμένων ἐξήγησιν.

— Θὰ ἐξηγηθῶ ἐντελῶς, ἐπανέλαβεν ἐκείνη. Θεωρήσατέ με ὡς μητέρα, ὡς κόρην ἡλικιωμένην ἢ θέλετε . . . ἔχω εὐθύνην. Παρακαλῶ λοιπὸν νὰ μὴ σὰς φανῇ παράδοξος ἡ ὁμιλία μου, διὰ τὴν ὅποιαν καὶ ἦλθα εἰς ὦραν ὅτε δὲν γίνονται ἐπισκέψεις. Ἰσως θὰ ἐπροτιμᾶτε νὰ συνομιλήσετε μὲ ἐλάφους . . . ἀλλὰ παρακαλῶ νὰ μὲ ἀκούσετε.

Ὁ Ὀλιβιέ, συνειθισμένος ν' ἀκούῃ τὸ ὕψος τοῦτο τῆς Μάρθας, φαιδρὸν μὲν κατ' ἐπιφάνειαν, οὐσιωδῶς ὅμως πλήρες ὀρθότητος καὶ σταθερότητος, ἀπεκρίθη·

— Δέγετε.

— Εἰς τὴν ἡλικίαν σας σχέδια τοῦ γάμου γίνονται καθημερινῶς. Ἐάν πρόκειται νὰ παραδεχθῆτε ἐν ἐξ αὐτῶν, θὰ σὰς εἰπῶ ἐλευθέρως· — Δότε με τὴν χεῖρά σας, καὶ μὴν φανῆτε πλέον εἰς Γριζόλ.

Ὁ Σαβὶν ἀνεσκίρτησε.

— Μὴν φαντασθῆτε, ἐξηκολούθησεν ἡ Μάρθα, ὅτι εἰμι ἀστατος. Ὑπῆρξα ὀλίγον ἀπερίσκεπτος, καὶ τίποτε ἄλλο. Μ' ἐβουλήσατε νὰ ἀπαλλάξω τὴν ἀδελφὴν μου ἀπὸ μελαγχολίας, ἡ ὅποια θὰ κατέστρεφεν ἰσως τὴν ὑγείαν της· καὶ ἐθεραπεύθη μὲν, ἀλλὰ δὲν ἐσπούδασεν ὡς ἐγὼ τὸν κόσμον, ὥστε νὰ εὕρῃ τὸν θώρακα ὁ ὅποιος ἀποκρούει ἀπὸ τὴν καρδίαν τὰς ἐφάδους. Ἐάν πρέπει νὰ χωρισθῶμεν, προτιμῶ νὰ χωρισθῶμεν σήμερον παρὰ αὔριον.

Δύο αἰσθήματα ἐπάλαιον εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Σαβίν. Ἐφόσον ὠμίλει ἡ Μάρθα, ἐνθυμεῖτο τὴν ἡμέραν ἐκείνην καθ' ἣν αἱ ψυχαὶ των ἡσθάνθησαν τὸ αὐτὸ αἶσθημα. Ναι μὲν τὸ καθαρὸν φῶς τῆς αὐγῆς ἀντικατέστανε τὸ λαμπρὸν σέλας τῆς ἐσπέρας, ἀλλ' ἡ γυνὴ ἦτο ἡ αὐτὴ, ἡ αὐτὴ καὶ ἡ φωνή, τὸ αὐτὸ καὶ τὸ διαυγὲς βλέμμα. Δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ σύντροφος τὴν ὅποιαν ἐπεθύμησεν, ἐκείνη ἥτις ἐφάνη ὅτι ἀνταπεκρίνατο εἰς τὴν ἐπιθυμίαν του; Καὶ ὅμως ἡ γλυκεῖα εἰκὼν τῆς Μαρίας παρουσιάζετο εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του· τὸν ἐγοῦντευσεν διὰ τῆς πραότητος, τῆς χάριτος καὶ τῆς ἀγάπης της. — Ἄ! εἶπεν, ὠνειρεύθην!

Ἀλλ' ἡ Μάρθα δὲν ἐπερίμενε τοιαύτην ἀπάντησιν. Εὐχαριστήθη ὅμως ὅτι ὁ Ὀλιβιέ δὲν ἐλησμόνησε τὴν ἐσπέραν τὴν ὅποιαν ἠνίττετο τὸ ἐπιφώνημά του. Κατασιγάσασα δὲ τοὺς παλμούς τῆς καρδίας της τὴν ὅποιαν ὑπέβαλλεν εἰς μαρτύριον·

— Δὲν φοβεῖσθε πλέον, ἡρώτησε μειδιῶσα, τὸν

διάβολον διὰ τὸν ὅποιον μὲ ὠμίλησατε ἄλλοτε εἰς τὴν λήμνην;

Ὁ Σαβὶν ἀνεσκίρτησεν ὁ τόνος τῆς ἐρασμίας ταύτης φωνῆς τὸν ἠπάτησε.

— Καὶ πῶς! ἀνεφώνησεν, ἡ γυνὴ τὴν ὅποιαν ἤθελε νὰ σύρῃ ἦτον λοιπὸν ἡ Μαρία!

— Καὶ ποία ἄλλη; εἶπεν ἡ Μάρθα.

Ὁ Σαβὶν ἐσκέφθη ἐπὶ μικρὸν· ἔπειτα δὲ ὡς ὑποδουλωθεὶς ἀπὸ τὴν δύναμιν τῶν ὀδυμάτων καὶ διαυγῶν βλεμμάτων της, εἶπε μὲ λύπην, μὲ πάθος καὶ μὲ εὐγνωμοσύνην·

— Συγχωρήσατέ με, κυρία, νὰ σὰς συντροφεύσω εἰς Γριζόλ.

Ἡ Μάρθα ἐσφιγξε τὴν δεξιὰν τοῦ Ὀλιβιέ· καὶ οὕτω ἐκυρώθησαν αἱ ἀρραβῶνες τῆς ἀδελφῆς της.

Τὸ πρῶτον εὐεργέτημα τῆς ἀποφάσεως εἶναι ἡ καθυσχύασις τῆς σπαραγμένης καρδίας· παύει ἡ ἀβεβαιότης; παύει καὶ ἡ ἀνησυχία. Αἰσθανόμεθα τότε τὴν εὐχαρίστησιν τοῦ ὁδοιπόρου, ὅστις παρεκτραπείς καὶ περιπλανώμενος μεταξὺ δασῶν, ἀπαντᾷ ἐπὶ τέλους ὁδὸν εὐθείαν καὶ ὁμαλὴν. Τοιαύτην εὐτυχίαν ἡσθάνθη καὶ ἡ Μάρθα, καὶ ἠπόρει ἐπανερχομένη μετὰ τοῦ Ὀλιβιέ εἰς Γριζόλ διὰ τὴν τόλμην της· οἱ παλμοὶ τῆς καρδίας της ἦσαν εὐρυθμοί, ἐστηρίζετο ἀδελφικῶς εἰς τὸν βραχίονα τοῦ Σαβίν, καὶ οὐδεμίαν τρικυμίαν τὴν ἐτάραττε πλέον. Ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν, ἡ Μαρία ἀνησυχούσα, ὅτι ἔλειπεν εἰς ὦραν καθ' ἣν δὲν ἀπεμακρύνετο ἀπὸ τὴν οἰκίαν, εἶχε στείλει τὴν Ελένην καὶ τὸν Νικόλαον εἰς ἀναζήτησίν του· ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἰδία, ἀφοῦ περιῆλθεν ἐπίτηδες τὰ πέριξ, ἵστατο εἰς τὸ παράθυρον· ὅθεν δὲν εἶδε τὴν ἀδελφὴν της καὶ τὸν Σαβὶν ἐλθόντας ἀπὸ τὴν ὀπισθεν θύραν. Ὅτε δὲ ἤκουσε τὰ βήματά των στραφείσα ἀνέκραξεν· — Ἄ! ἦλθες!

Μετὰ τὴν ἀδελφὴν της εἶδε καὶ τὸν Ὀλιβιέ παρακολουθοῦντα. Τοιαύτη δὲ φαιδρότης ἐφαίνετο εἰς τὸ πρόσωπον τῆς Μάρθας, καὶ τόσον ἔλαμπον αἱ ὀφθαλμοὶ της, ὥστε ἐνόησεν ἡ Μαρία ὅτι κάτι τι ἔκτακτον συνέβη. Ἐγένετο κατακόκκινος καὶ ἠτένισε τὴν ἀδελφὴν της μὲ ἥθος ἀγωνιώσης, ἥθος ἐλπίδος καὶ φόβου.

— Ναι, εἶναι ἀληθινόν, εἶπεν ἡ Μάρθα ὠθήσασα τὸν Σαβὶν πρὸς τὴν Μαρίαν.

Ἡ χαρὰ τὴν ὅποιαν αἰσθανόμεθα μετὰ τὴν θυσίαν εἰς ἣν ὑποβάλλομεν ἑαυτοὺς χάριν ἀγαθοποιίας εἶναι ὑπερτέρα πάσης ἄλλης. Μόναι αἱ φιλότιμοι ψυχαὶ αἰσθάνονται τὴν ἡδονὴν ταύτην ὡς πάλαι ἡ ἱερὰ λόγχη τῆς Ἀθηνᾶς ἐθεράπευε τὰ τραύματα τὰ ὅποια ἠνοίγεν ὁ θεὸς αὐτῆς σιδήρος, οὕτω καὶ ἐκείνη θεράπευει τὰς πληγὰς τῆς καρδίας. Ἡ Μάρθα ἤρχισε νὰ πιστεύῃ ὅτι μία ἀληθὴς εὐδαιμονία ὑπάρχει εἰς τὸν κόσμον, τὸ νὰ ἐξασφαλίζῃ τις τὴν εὐδαιμονίαν ἐκείνων τοὺς ὁποίους ἀγαπᾷ. Καὶ ὅμως ἐμελλέ ποτε νὰ φανερωθῇ τὸ μυστικόν της. Μετὰ τὸν ἀρραβωνιά του ὁ Σαβὶν δὲν ἐμακρύνετο σχεδὸν ἀπὸ τὴν Γριζόλ. Ὁ γάμος ἐμελλε νὰ τελεσθῇ μετ' ὀλίγον, καὶ ὁ Κ. Περὶν ἰατρευθεὶς ἔμενε μετὰ τῶν δύο ἀδελφῶν.

Πρῶτον τινὰ ἐνῶ ὁ Σαβὶν ἐλθὼν ἐφιππος ἡτοιμά-

ζετο νὰ πεζεύσῃ, ὁ ἵππος ὠλίσθητε καὶ ἔπεσε πρὶν ἢ προφθάσῃ νὰ πηδήσῃ κάτω ὁ ἀναβάτης. Ἡ Μάρθα ἦτις ἐστέκετο τὴν ὥραν ἐκείνην εἰς τὴν θύραν, ἀφῆκε φωνὴν καὶ ἔδραμε πρὸς τὸν Ὀλιβιέ· ἀλλ' ἠπτιώσις ἦτο ἀκίνδυνος· καὶ ἀναβάτης καὶ ἵππος ἀνηγέρθησαν ἐν ἀκαρεῖ. Λαβοῦσα τὸν Σαβὶν ἀπὸ τὴν χεῖρα, οὕτω πως ἠτένισεν αὐτὸν, ὥστε λάμψις φωτὸς ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς του. — Ἄ! ἐπιθύρισε, μὲ ἠπάτησε!

Ἡ Μάρθα ἦτις ἦτο κάτωχρος ἠσθάνθη φλογισθὲν τὸ πρόσωπόν της. Τὴν ὥραν ἐκείνην ἡ Μαρία, ἰδοῦσα τὸ συμβῶν ἐξῆλθε κλονομένη ἀπὸ τὴν οἰκίαν καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ της ἐδείκνυν ἀπελπισίαν.

— Ἰδέ την! εἶπεν ἡ Μάρθα· εἶχα ἄδικον;

Ὁ Σαβὶν ἔδραμε πρὸς τὴν Μαρίαν καὶ τὴν ἐνηγκλίσθη· ἡ Μάρθα ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν καὶ δάκρυ ἔρρευσεν εἰς τὴν παρεῖάν της· τὸ δάκρυ ἐκεῖνο ἦτο τὸ τελευταῖον.

Ἐν τοσούτῳ ἐλθισμὸν ἔσπευσε τὸν Βαλαντίνον, διότι καὶ ἡ ἀφοσίωσις αὐτῇ ἔχει περιφλαυτίαν· ἡ Μάρθα ἐνόμιζεν ὅτι μετὰ τὴν Μαρίαν καὶ τὸν Ὀλιβιέ δὲν ὑπῆρχέ τις ἄλλος εἰς τὸν κόσμον. Περίστασις τις τὴν ἀνευθύνισε τὸν Βαλαντίνον· ἡμέρας τινὰς μετὰ τοὺς γάμους· ἡ Μάρθα εἶδε τὸν Νικόλαον κόπτοντα μέγα δένδρον διὰ τῆς ἀξίνης, καὶ κόπτοντα αὐτὸ μετὰ μεγίστου ζήλου. Ἐκαστος κτύπος ἀπέκοπτε καὶ τεμάχιον ξύλου· ἠρώτησε δὲ αὐτὸν γελῶσα.

— Τί σ' ἔκαμεν αὐτὸς ὁ ταλαίπωρος κορμός; νομίζει τις ὅτι τὸν ἐχθρεύεται.

— Ἐμὲ, ἀπεκρίθη ὁ Νικόλαος, δὲν μ' ἔκαμε τίποτε· εἶμαι μόνον θυμωμένος διότι ἀναχωρεῖ ὁ Βαλαντίνος, καὶ ξεθυμαίνω κόπτον τὸ δένδρον.

— Ἀναχωρεῖ! ἀνεφώνησεν ἡ Μάρθα. Καὶ ἐνθυμθεῖται τὴν συνάντησίν της ὑπὸ τὸ δένδρον τῆς Παναγίας ἐταράχθη. Ὁ Νικόλαος ἔρριψε τὴν ἀξίνην του καὶ εἶπεν·

— Ἰδοὺ ἔρχεται· ἄς σὰς εἰπῇ μόνος διὰ τί ἀναχωρεῖ· ἐγὼ πέρνω τὸ τουφέκι μου καὶ πηγαίνω εἰς τὸ δάσος.

Καὶ καλέσας διὰ συρίγματος τὸν σκύλον του ἐμακρύνθη· τὸ δὲ δένδρον κατέπεσε μόνον.

Ὁ Βαλαντίνος ἤρχετο περιπατῶν βραδέως ὡς ἄνθρωπος δισταζὼν· αἰσθημά τι ἀόριστον δὲν ἄφινε τὴν Μάρθαν νὰ κινηθῇ ἐροῦσεῖτο μήπως ἀναχωροῦσα κατασπαράξῃ τὴν πάσχουσαν ἐκείνου καρδίαν. Εἶδε τὸν σύντροφον τῆς παιδικῆς της ἡλικίας σταθέντα καὶ ἰδόντα ὀπισθέν του, καὶ ἄκουσα τὸν ἐκάλεσε διὰ νεύματος. Ὁ Βαλαντίνος ἐτάχυνε τὸ βῆμα.

— Ἐάν δὲν ἐσπευδα δὲν θὰ ἐτόλμων ποτέ... καὶ ὁμῶς πρέπει ν' ἀκούσετε τὴν ἐξομολόγησίν μου.

Πυρετὸς ἐθέρμαινε τοὺς ὀφθαλμοὺς του, καὶ μόλις ἐτόλμα νὰ ἀτενίσῃ τὴν Μάρθαν.

— Μὲ εἶπατε, ἐπανέλαβε, μίαν ἐσπέραν ὅτι ἡ Γριζόλ ἦτον πάντοτε ἀνοικτὴ δι' ἐμέ. Ἦλθα ἄπαξ, δις, κινεῖς δὲν μ' ἐδέχθη.

— Ἡ ἀδελφή μου ὑπνῶδρεύετο, ἀπεκρίθη ἡ Μάρθα.

— Μὴν προφασίζεσθε· ὅ,τι κάμετε εἶναι καλὰ καμωμένον. Δυστυχῶς ἡ ἀσθένειά μου πῦξεν· ὁ λόγος

δὲν ἰσχύει. Πρέπει λοιπὸν ν' ἀποφασίσω τί θὰ γίνω. Αἰσθάνομαι ὅτι ἐδῶ δὲν θὰ ἱατρευθῶ ποτέ, καὶ διὰ τοῦτο ἀναχωρῶ.

Καὶ ἐστέναξεν· ἐφαίνετο ὅτι ὁ ἄγων ἐξήντηλε τὰς δυνάμεις του. Ἡ Μάρθα ἐλυπήθη τὴν ἀγωνίαν του, ἀλλὰ τί νὰ εἴπῃ· πρῶτον τότε ἐπὶ ζωῆς της δὲν εὔρε λέξεις ἀποτεινομένας εἰς τὴν καρδίαν.

— Ἀπεφάσισα νὰ μὴ σὰς κρύψω τίποτε, ἐξηκολούθησεν ὁ Βαλαντίνος· θὰ μὲ γνωρίσετε καλῆτερα καὶ θὰ ἐννοήσετε ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ μείνω ἐδῶ. ἔχω τὸν νοῦν μου εἰς σὰς ἀφοῦ ἤρχισα νὰ ἔχω μνήμην. Ὅταν ἔμαθα ὅτι ἐπιστρέψατε εἰς Γριζόλ ἠθέλησα νὰ τρέξω ἀμέσως καὶ νὰ σὰς ἐναγκαλισθῶ... Εἶδα ὥραϊαν νέαν τῆς ὁποίας ἡ θεία μ' ἐτάραξε. Μετὰ τινὰ καιρὸν μὲ ὠμιλήσατε μὲ γλυκύτητα ἡ ὁποία μ' ἐμάγευσεν. Ἦμην εἰς χεῖράς σας ὡς μαλακὸν κηρίον· ἐάν δὲν ἔκαμνα ὅ,τι ἠθέλετε, ἐνόμιζα ὅτι ἐγινόμην ἐνοχὸς μεγάλου ἐγκλήματος. Μόνη ἤξεύρατε ὅτι δὲν παρήκουσα ποτὲ εἰς τὴν φωνὴν ἡ ὁποία μ' ἐπέταττεν ὑποταγῆν. Εἰργάσθη, καὶ ὅλοι ὠμολόγησαν ὅτι εἶχα τινὰ ἱκανότητα· πιθανόν, ἀλλ' ἡ καρδία ἔλειπεν ἀπὸ τὰ ἔργα μου. Λυποῦμαι κατάκαρδα ὅτι ἐξ αἰτίας μου πάσχει ὁ γέρον προστάτης μου... Ὅταν σὰς εἶδον διὰ μέσου τῶν δένδρων ἐνῶ ὁ Κ. Σαβὶν εὕρισκετο ἐμπροσθέν σας ὡς νὰ σὰς ἐπερίμενεν, ἐνόουν πόθεν προήρχετο ἡ ἐπαύξησις τῆς λύπης. Δὲν ἀπατώμαι ὡς πρὸς τὴν συμπάθειαν τὴν ὁποίαν ἔχετε πρὸς ἐμέ, οὔτε συλλαμβάνω μωρὰν ἰδέαν· ἀλλὰ πρέπει νὰ εὐγάλω τὸ ἀγκάθι ἀπὸ τὴν καρδίαν μου. Διὰ τοῦτο ἀπεφάσισα νὰ ταξειδεύσω. Εἶδω ὅπου καὶ ἂν ὑπάγω παντοῦ σὰς βλέπω... Θὰ ὑπάγω μακρὰν, καὶ θὰ προσπαθίσω νὰ λησμονήσω καθ' ὁδόν.

— Καὶ ποῦ θὰ ὑπάγετε; ἠρώτησεν ἡ Μάρθα.

— Κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Ἰταλίαν· ἐκεῖ λέγουσι ὅτι οἱ ἄνθρωποι οἱ ἐπαγγελλόμενοι ὅ,τι καὶ ἐγὼ τέλειοποιοῦνται. Καὶ ἐάν ὁ τόπος αὐτὸς δὲν εἶναι ἀρκετὰ μακρὰν, θὰ πηγαίνω μακρύτερα.

Ἡ Μάρθα ἐλυπήθη αὐτὸν καὶ χωρὶς νὰ σκεφθῇ εἶπεν·

— Πρὶν ἀναχωρήσετε ἐλάτε νὰ μᾶς ἀποχαιρετίσετε.

Τὸ ἐσπέρας ἡ Μάρθα εἶδε τὸν παπα-Λουκᾶν· ἡ ἰδέα ὅτι θὰ ἐστερεῖτο τὸ παιδίον τὸ ὅποιον ὑπεργάπα τὴν ἐλύπει εἰς ἄκρον.

— Εἶναι ἄπειρος, ἔλεγε, τί θὰ γείνη μακρὰν ἐκείνων οἱ ὁποῖοι τὸν ἀγαποῦν; ἂν δὲν ἦμην γέρον θὰ τὸν ἐσυντρόφευα. Πῶς νὰ τὸν ἐμποδίσω;

Καὶ παρεκάλει τὴν Μάρθαν νὰ τὸν συντρέξῃ καὶ δὲν ἔλεγε μὲν ὅλα ὅσα εἶχε κατὰ νοῦν, οἱ ὀφθαλμοὶ του ὁμῶς ὠμίλουν ἀρκετά.

— Ἰδέτε, ἐξηκολούθησε, τί κῆρα εἰς τὸ δωμάτιόν του· τὸ κατεσκεύαζε διὰ σὰς, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμα νὰ σὰς τὸ προσφέρῃ.

Καὶ ἐνεχείρισε πρὸς τὴν Μάρθαν εἰκόνα ξυλίνην τεχνουργημένην θὰ μασίως. Καὶ στάσις, καὶ ἐνδυμα, καὶ χαρακτῆρες, καὶ πρόσωπον ὅλα ἦσαν ὡραϊότατα. Ὅτε εἶδεν αὐτὴν ἡ Μάρθα ἀφῆκε φωνὴν θαυμασμοῦ.

Ἐρυθρίασε δὲ ἀμέσως γνωρίσασα ὅτι ἦτο ἡ ἰδία αὐτῆς εἰκὼν· ἡ ἀδελφή τις ἐλθοῦσα τότε καὶ παρατηρήσασα τὸ εἰδώλιον· — Εἰν' ἐδικόν σου, εἶπεν. — Ἡ Μάρθα ἠθέλησε νὰ τὸ ἀποδώσῃ· ἀλλὰ τὸ βλέμμα τοῦ παπα-Λουκά ἦτο τόσον ἱκετευτικὸν ὥστε τὸ ἐκράτησε.

Δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἡ Μάρθα ἐσκέπτετο τὸν Βαλαντῖνον, καὶ εἶλεπε τὴν εἰκόνα τῆς ἐπὶ τῆς ἐστίας φωτιζομένην ἀπὸ τὴν λυχνίαν. Ἐνθυμήθη πόσας νύκτας ἐπέρασεν ἄγρυπνος, σκεπτομένη πῶς νὰ συμβιδάσῃ τὰ τοῦ Ὀλιβιέ καὶ τῆς Μαρίας· ἀνεπόλησε μετὰ ταῦτα τὸν Βαλαντῖνον καὶ ἑαυτήν, καὶ δάκρυα ἔρρευσαν εἰς τὰς παρειάς τῆς.

— Πόσον θὰ ὑπέφερεν! εἶπε·

Τρεῖς ἡμέραι παρῆλθον ἔκτοτε, καὶ ἡ διάθεσις τῆς Μαρθας ἦτο πάντοτε ἡ αὐτὴ, ἡσυχος καὶ ὁμαλὴ· ἐνίοτε μάλιστα ἐτραγώδει ἐργαζομένη.

— Καλὰ, ἔλεγεν ὁ Ὀλιβιέ, ὅλα πηγαίνουν καλὰ· τὸ πουλὶ κελαδεῖ. — Ἀλλ' ἡ Μάρθα ἔλεγε κατὰ νῦν ὅτι ἐὰν δὲν ἐτραγώδει θὰ ἐκλαίεν ἴσως· καὶ ἠπόρει πῶς δὲν ἐφάνη ὁ Βαλαντῖνος.

Πρωῖαν τινὰ μετὰ τὸ πρόγευμα ἐνῷ ἦσαν ὑπὸ τὰ φένδρα, ἦλθεν ὁ Βαλαντῖνος φέρων σάκκον εἰς τὸν ὦμον καὶ ῥάβδον εἰς τὴν χεῖρα· ἦτο δὲ κάτωχρος· ἡ Μάρθα ὠχρίασεν ἐπίσης ὅτε τὸν εἶδεν· ὁ παπα-Λουκάς ἤρχετο κατόπιν περιλύπος.

— Θέλει νὰ φύγῃ, εἶπε, πεζός.

— Κυρία, εἶπεν ὁ Βαλαντῖνος στηρίζας καὶ τὰς δύο χεῖρας εἰς τὴν ῥάβδον του, μὲ διετάξατε νὰ σὰς ἀποχαιρετίσω. Ἰδοὺ ἦλθα.

Συμπάθεια καὶ ἀγάπη ἐτάραξαν τὴν καρδίαν τῆς Μαρθας.

— Εἴσαθε βέβαιος ὅτι δὲν λησμονεῖτε τίποτε ἐδῶ; τὸν ἔρωτησεν.

Ὁ Βαλαντῖνος προσήλωσεν ἐκστατικὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς αὐτήν.

— Ἐρωτήσατε τὸν Κ. Πεσερὸν ὁ ὁποῖος μᾶς ἀκούει, ἐξηκολούθησεν ἡ Μάρθα, ἐὰν εἴμαι ἐλευθέρη. Κατὰ τὴν ἀπόκρισίν του ἀποφασίζομεν.

Ἡ ῥάβδος ἔπεσεν ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Βαλαντῖνου.

— Ἄ! κυρία! ἀνέκραξε.

Καὶ ἠθέλησε μὲν νὰ ἐξακολουθήσῃ, ἀλλὰ πεσὼν πρὸ τῆς Μαρίας ἐκλαυσεν.

— Ἰδοὺ ἀπόκρισις, εἶπεν ἡ Μάρθα ἐρυθρίασασα, καλῆτέρα τῶν λόγων. Λάβε τὴν δεξιάν μου.

Ὅλοι ἠγέρθησαν.

— Ἔσο εὐτυχής! εἶπεν ὁ Ὀλιβιέ.

— Θὰ εἶσαι ἀδελφός μου· φίλησέ με.

Πρωτον τότε μετὰ τὸν γάμον τῆς ἀδελφῆς τῆς ἡ Μάρθα ἠσπάσθη τὸν γαμβρόν τῆς.

(*Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.*)

ΒΙΟΣ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ Ε΄,

Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

— 000 —

Μετὰ τὴν ἐκδοσιν τῆς εἰκόνας τοῦ αἰοδήμου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γρηγορίου τοῦ Ε΄, πολλοὶ τῶν ἀναγνωστῶν τῆς *Πανδώρας* τῶν ἐκτὸς μάλιστα τῆς ἐλευθέρης Ἑλλάδος, παρεκάλουν ἡμᾶς ἀλλεπαλλήλως καὶ ἐπιμόνως νὰ ἐκδώσωμεν καὶ τὸν βίον αὐτοῦ. Εἰς τὴν ἐπιθυμίαν δὲ ταύτην ἐνδίδοντες δημοσιεύομεν αὐτὸν ὅπως ἐτυπώθη τὸ 1853 ἐν Ἀθήναις ὑπὸ ἀνωνύμου. Νομίζομεν δὲ καλὸν νὰ προσθέσωμεν καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, αὐτὴν ἐκείνην τὴν δημοσιευθεῖσαν ἐν τῷ φυλλαδίῳ τῆς 4. τοῦ παρελθόντος Ἀπριλίου.

Μεταξὺ τῶν πολιχνίων καὶ χωρίων τῆς εὐάνδρου Ἀρκαδίας, χώρας μεγάλης ἐν μέτρῳ τῆς Πελοποννήσου καὶ τὸ πλεῖστον ὀρεινῆς ἦν κατώκησαν ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων α Ἀρκαδες (α) προσέληνοι, β (εἰς τῶν ἀρχηγόνων τῆς χερσονήσου ταύτης λαῶν) διακρίνεται ἡ Δημητσάνα, κωμόπολις κατέχουσα περίπου τὴν θέσιν τῆς παλαιᾶς Θεισῶας, ἢ τινος ἄλλης γειτονος τὸ πάλαι πόλεως κατὰ τοὺς ἀρχαιολόγους· κεῖται δὲ ἡ πολίχνη αὕτη ἐπάνω τινος ῥάχους τῶν λεγομένων Ἀσσανείων ὀρέων παρὰ τὸν Λούσιον ποταμὸν συμβάλλοντα εἰς τὸν Ἀλφειόν.

Ἐκ δὲ τῶν σωζομένων ἱστορικῶν παρὰδόσεων φαίνεται, ὅτι ἡ Δημητσάνα ἐτρέφετο ἀπὸ τεχνῶν καὶ τῆς τοπικῆς βιομηχανίας, περὶ δὲ τὰ μέσα τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος δύο πολῖται αὐτῆς, μαθηταὶ τῆς ἐν Σμύρνῃ ἀξιολόγου Εὐαγγελικῆς Σχολῆς, καθήδρυσαν πρὸς τὸ παράδειγμα ἐκείνης, ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν πατρίδι, ὡς ἀνώτατον τῆς Πελοποννήσου διδασκαλεῖον, τὴν μέχρι καὶ νῦν σωζομένην Σχολὴν τῆς Δημητσάνης (β), ἐξ ἧς διεδόθη πολὺ τὸ φῶς τῆς παιδείας εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Χερσόνησον καὶ ἀλλαχοῦ.

Ἡ κωμόπολις Δημητσάνα καυχᾶται ὡς πατρίς πολλῶν ἀρχιερέων, ἀρχιεπισκόπων, πατριαρχῶν, διδασκάλων, ἱατρῶν, πολιτικῶν προσώπων καὶ ἄλλων ἀγαθῶν ἀνδρῶν καὶ κοινωφελῶν· περιέχει δὲ τὴν σήμερον χιλίας περίπου οἰκογενεῖας κατοίκων κτηματιῶν, ἐμπόρων, μεταπρατῶν, βιομηχάνων καὶ τινῶν ποιμένων καὶ γεωργῶν· διαπρέπουσι δ' ἐν αὐτῇ καὶ λόγιοι ἄνδρες ἐλευθερίου τυχόντες ἀγωγῆς, καὶ τὰς διαφόρους τάξεις τῶν συμπολιτῶν ἐπικοσμοῦντες.

Ταύτης τῆς κωμοπόλεως γέννημα καὶ θρέμμα περιδοξὸν ὑπῆρξε καὶ ὁ κατὰ τὴν ἐναρξιν τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἱεροῦ ἀγῶνος μαρτυρικῶ θανάτῳ τὴν πα-

(α) Βαλαντινάγους ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι τοὺς Ἀρκαδες, ἦτοα ὁ καὶ πρῶτος (ἐν Πελοποννήσῳ) σπεῖραντας καρπὸν εἰς τρεφόν.

(β) Βλ. ἐν ἐκτάσει τὰ περὶ τῆς Σχολῆς ταύτης τὰ κατὰ τὸ 1847 ἐκδοθέν ὑπὸ τοῦ ἀξιότιμου Καθηγητοῦ Κ. Εὐθυμίου Καστόρχη βιβλίον.